

Deze brochure is opgemaakt in januari 2010 door gespecialiseerde kwekers

Voor vragen kan je contact opnemen via onze website

INHOUD

1. Inleiding
2. Geschiedenis in het kort
3. Kennismaking met de loopvogelhouderij
  - struisvogel
  - emoe
  - nandoe
  - casuaris
  - kiwi
4. Specifieke informatie over loopvogels
  - emoe
  - nandoe
  - struisvogel
5. Voeding
6. Hanteren van de eieren
7. Slachten
8. Hanteren van loopvogels, van kuiken tot volwassen dieren
9. Producten afkomstig van de loopvogels
10. Vervoer van dieren
11. Wetgeving
  - vergunningen
  - financiële verplichtingen
  - federale richtlijnen

Deze brochure is opgemaakt in januari 2010. Hou hiermee rekening bij de vermelding van bedragen en richtlijnen

2. Geschiedenis in het kort

Oudheid:

Egypte, Griekse oudheid ...

Jacht op wilde vogels voornamelijk voor de pluimen.

Rond 1900: gekweekte dieren in Zuid-Afrika, uitsluitend voor de pluimen.

1914: ineenstorten van de vederindustrie, WO 1.

Pas vanaf 1960 interesse in huiden en nog later ook in vlees.

Nu:

industrie kent hoogtepunten en dieptepunten

2003: vogelpest in België

2005: Aviare influenza in Zuid-Afrika.

Enkel de struisvogel is van economisch belang.

Vanaf begin jaren 1990 een echte rage met:

Zeer hoge prijzen voor broeddieren, kuikens en eieren.

Onbetrouwbare verkopers.

Slechte kwaliteit van zowat alles (dieren, voeders, verzorgers,...).

Zeer slechte bedrijfsresultaten en abnormaal hoog sterftecijfer.

De volgende jaren: ups en downs. De knowhow van het omgaan en houden van loopvogels begint stilaan de goede richting uit te gaan.

Verschillende schakels ontbreken:

Opfok van slachtvogels.

Aangepaste slachthuizen.

Handel in inlands vlees.

De toekomst ligt misschien in uw handen....

Historiek van de struisvogelteelt in België

Rond de jaren negentig werden in ons land voor het eerst struisvogels gekweekt. Men kocht kuikens of bevruchte eieren vanuit Zuid-Afrika, het huidige thuisland van de struisvogel.

De inlandse kweek van struisvogels had als eerste doel kuikens voort te brengen om kandidaat-kwekers van kweekvogels te voorzien.

Halfweg de jaren negentig werd begonnen met struisvogelkweek voor het vlees.

De andere loopvogels worden op dit moment eerder gehouden als siervogels.

3. Kennismaking met de loopvogelhouderij

De verschillende soorten loopvogels.

Tot de loopvogels of “Ratites” behoren 5 verschillende soorten: de struisvogel, emoe, nandoe, casuaris en kiwi. De indeling van deze vogelsoorten is een beetje kunstmatig. Geen van deze vogels kan nog vliegen. Ze hebben dan ook geen borst- of vliegspieren en geen borstkam waaraan deze spieren bij andere vogelsoorten vasthechten. In de plaats hiervan hebben zij een borstplaat. Hun poten daarentegen zijn zeer sterk met goed ontwikkelde spieren. Ook de structuur van hun pluimen verschilt van deze van vliegende vogels. Alle loopvogels komen in de natuur enkel voor in het zuidelijk halfrond, met uitzondering van de struisvogel. Ze zijn ook allen hoofdzakelijk planteneters, met de uitzondering van de kiwi. Ze kunnen allen goed zwemmen. Voor de loopvogelhouderij als hobby zijn slechts de struisvogel, emoe en de grote nandoe van belang. De casuaris vinden we enkel in vogelparken en dierentuinen en zeer zelden bij een liefhebber. De kiwi is een bedreigde diersoort die onder de Cites-reglementering valt en wordt niet als huisdier gehouden. De struisvogel, en in veel mindere mate de nandoe en de emoe, wordt wereldwijd als landbouwhuisdier gekweekt voor het vlees, het leder, de pluimen en vele andere producten.

De struisvogel.

Voorkomen in het wild.

De struisvogel (*Struthio camelus*) is natuurlijk de grootste onder de loopvogels en ook de grootste nog levende vogel op aarde. Deze vogels halen gemakkelijk een snelheid van 70 km/u en kunnen dit verschillende kilometers volhouden. Het gewicht van een volwassen dier kan 120 tot 160 kg bereiken, in uitzonderlijke gevallen zelfs 200 kg. De hoogte verschilt nogal per ondersoort, maar kan tot 3 m halen. In het wild leven zij enkel nog in het zuiden en het oosten van Afrika. Oorspronkelijk is de struisvogel een bewoner van open grasland en droge semi-woestijngebieden. Deze vogel past zich echter gemakkelijk aan verschillende klimaten aan, van extreem hoge temperaturen in woestijnen tot harde winterklimaten met sneeuw. In de literatuur

vinden we meldingen dat ze tot 40 jaar productief kunnen zijn en zelfs tot 80 jaar oud kunnen worden.

De struisvogel heeft 2 tenen aan elke voet. Alle andere loopvogelsoorten hebben er 3.

Volwassen hanen hebben vooral zwarte pluimen, met mooie witte veren aan de vleugels en staart. Hennen zijn overwegend bruin-grijs en de kuikens zijn meer bruin.

Een haan heeft meestal een 'harem' van verschillende hennen, waaronder één hoofdhen. Hij maakt zelf het nest. Dat is gewoon een kuil in de grond. De hen broedt overdag en de haan 's nachts. Het is vooral de haan die de zorg voor de kuikens op zich neemt.

Struisvogels zijn herbivoor. Onderzoek heeft uitgewezen dat delen van dierlijke oorsprong die in de maag werden teruggevonden, eerder per toeval opgegeten werden.

We onderscheiden 4 (nog levende) ondersoorten:

- *Struthio camelus camelus*, de Noord Afrikaanse struisvogel leeft van Marokko tot Ethiopië en Oeganda. De haan van deze soort heeft een opvallend rode nek en dijen en een min of meer kaal kroontje op de kop.
- *Struthio camelus massaicus*, de Oost Afrikaanse of Masai struisvogel leeft voornamelijk in Kenia en Tanzania. Ook deze haan heeft een rode nek en dijen, maar is bevederd op de kop. Het verschil tussen de hennen van beide voornoemde soorten is zeer moeilijk op uiterlijke kenmerken.
- *Struthio camelus molybdophanes*, de Somali struisvogel leeft in Somalië en Ethiopië. De haan van deze soort heeft een blauw-grijze nek en dijen en een kale kroon op de kop.
- *Struthio camelus australis*, de Zuid Afrikaanse struisvogel: leeft in gans Zuidelijk Afrika. De haan heeft een grijze nek en dijkleur en de kop is bevederd.

De Syrische struisvogel (*Struthio camelus syriacus*) is officieel uitgestorven sinds 1941.

Belang als huisdier.

Zoals hierboven reeds beschreven, bestaan er verschillende ondersoorten, maar voor de veeteelt en de liefhebberij worden zij meestal ingedeeld in zwartnek, blauwnek en roodnek. De meest gedomesticeerde soort is zeker de zwartnek. De kleinste soort, maar ook de kalmste en de beste leggers onder de struisvogels.

Zwartnekken werden meer dan 100 jaar geleden (naar het schijnt vanaf het jaar 1863) door de Zuid-Afrikanen geselecteerd voor de productie van pluimen. Ze zouden ontstaan zijn uit kruisingen van de *Struthio camelus australis*, de *S. c. massaicus* en de *S. c. syriacus*.

---

foto: struisvogelhen

foto: struisvogelkuiken (2 weken)

De roodnek is de grootste, maar ook de wildste en meest agressieve soort. We zien deze nog maar zelden in de struisvogelhouderij. Ze zijn de minst goede legsters en de kuikenopfok loopt ook niet altijd opperbest. Het is echt een “dierentuinsoort”.

Blauwnekken worden naast zwartnekken het meest als landbouwhuisdier gehouden. Sommige kwekers hebben hun eigen voorkeur voor bepaalde soorten. Ook kruisingen van al deze soorten komen frequent voor.

De emoe.

Voorkomen in de natuur

De emoe (*Dromaius novaehollandiae*) is de australische loopvogel. Emoës leven op grasland, struikgewas en in bossen. Ze worden ongeveer 1,75 m groot en leggen donkergroene eieren. Hun volwassen gewicht bereikt gemakkelijk 35-65 kg. In het wild eten zij vooral grassen, kruiden, fruit en insecten. Deze vogels kunnen tot 30 jaar oud worden. Ze horen en zien uitzonderlijk goed.

Emoës leven in paren en het is de haan die de eieren uitbroedt en ook voor de kuikens zorgt.

Belang als huisdier.

Ze worden wereldwijd gekweekt voor vlees, leder, pluimen, maar ook voor een zeer speciaal product nl. de emoe-olie. Aan deze olie worden heelkundige eigenschappen toegeschreven.

Foto : emoekuikens

foto : volwassen emoe

De nandoe.

Voorkomen in de natuur.

De nandoe komt in de natuur enkel voor in Zuid-Amerika. Deze loopvogel haalt een hoogte van ongeveer 1,5 meter.

We kennen 2 soorten nandoes, de grote of gewone nandoe, ook de pampastruis genoemd (*Rhea americana*) en de Darwin nandoe (*Pterocnemia pennata*). Voor een loopvogel heeft de nandoe opvallend grote vleugels, die hij vooral gebruikt om plots van richting te veranderen als hij snel rent. Hun gewicht varieert van 25 tot 40 kg (grote nandoe). Er bestaan van de grote nadoesoorten ook nog 5 ondersoorten en van de Darwin-nandoe 3 ondersoorten.

Nandoes eten in het wild vooral grassen, bladeren en insecten.

foto: kuikens (wildkleur en wit).

foto: witte nandoe

De Darwin-nandoe, ook wel kleine nandoe genoemd, heeft witte vlekken op de rug. Hij is een bewoner van bergachtige, minder vruchtbare streken van Peru en meer zuidelijk. Ook in bosachtige steppen en grasvlakten van Zuid-Amerika leeft deze zeer dure vogel in het wild. Het broeden vindt daar plaats tussen september en januari. Bij de nandoes is het uitsluitend de haan die broedt en voor de kuikens zorgt. Hanen leven meestal samen met verschillende hennen.

foto: Darwin nandoe

Belang als huisdier.

Van de grote nandoe bestaat er naast de gewone wildkleur (bruin-grijs) ook een witte variëteit.

Dit is geen albino-dier, maar een kleurmutatie.

Nandoes worden meer en meer als hobby dieren gehouden.

De casuaris.

Voorkomen in de natuur.

Casuarissen vinden we in Australië en Nieuw-Guinea, vooral in de dichtbegroeide regenwouden. Er bestaan 3 soorten, nl. de helmcasuaris of de zuidelijke casuaris (*Casuarius casuarius*), de Bennett casuaris (*Casuarius bennetti*) en de éénlellige casuaris (*Casuarius unappendiculatus*). Deze diersoort is met uitsterven bedreigd. Hun voedsel bestaat vooral uit insecten en afgevallen fruit. De “helm” op hun kop bevat een harde sponsachtige structuur die zou helpen om zich een weg te banen in de dicht begroeide bossen. Ook bij deze soort is het de haan die de eieren uitbroedt en voor de kuikens zorgt. Volwassen casuarissen wegen tot ongeveer 85 kg en worden 1,5 m groot.

Belang als huisdier.

De casuaris is een dapper, stoer en dikwijls agressief dier dat moeilijk als huisdier te houden is. Ze komen sporadisch voor bij een liefhebber, maar zijn in de meeste dierentuinen te bewonderen. In Australië worden casuarissen gekweekt om de soort te vrijwaren voor uitsterven.

foto: Helmcasuaris

foto: kuiken van de Helmcasuaris

De kiwi.

Voorkomen in de natuur.

De kiwi is de kleinste soort loopvogel, met een maximum hoogte van ongeveer 35 cm. De 3 soorten kiwis komen allen voor in Nieuw Zeeland, maar zijn met uitsterven bedreigd. We onderscheiden de bruine kiwi (*Apteryx australis*), de grote gevlekte kiwi (*Apteryx haastii*) en de kleine gevlekte kiwi (*Apteryx owenii*). De kiwi heeft zeer kleine vleugeltjes, die bijna niet te zien zijn. Het lijkt dan ook alsof dit een vogel is zonder vleugels. De neusgaten zitten op het puntje van de lange snavel en hun ogen zijn zeer klein. De reuk en het gehoor zijn voor de kiwi de belangrijkste zintuigen. Ze eten vooral fruit en kleine dieren. De hen legt meestal maar 1 ei en de haan broedt het uit gedurende ongeveer 11 weken. Zoals de emoehaan zal hij zeer weinig eten tijdens de broedperiode.

Belang als huisdier.

Kiwis worden niet als huisdier gehouden en zijn zelfs in dierentuinen zeer zeldzaam. In Nieuw-Zeeland worden ze wel gekweekt in een project om ze terug uit te zetten in de natuur. Ze zijn wettelijk beschermd en vallen onder de Cites-wetgeving.

4. Specifieke informatie over loopvogels

**Huisvesting, voeding, broedvogels, broeden, kuikens,
wetgeving, diergeneeskunde**

De
emoe
als huisdier

Inleiding

De emoe (*Dromaius novaehollandiae*) is een Australische loopvogel. Hij behoort tot de groep van de Ratites, net zoals de grotere Afrikaanse struisvogel en de kleinere Zuid-Amerikaanse nandoe. Hun volwassen gewicht ligt tussen 35 – 65 kg en rechtstaand bereiken ze soms 1,70 m hoogte. Deze vogels kunnen tot 30 jaar oud worden. Emoës komen in het wild enkel voor in Australië, maar ze worden wereldwijd gehouden als huisdier en soms ook op grote emoe-farms.

Huisvesting

Emoës worden gehouden op **weiland**, al dan niet bebost. Vanaf de leeftijd van 3 weken moeten ze beschikken over een buitenbeloop (indien het weer het toelaat). Zorg voor een niet te gladde bodem, ook in de winter bij vriesweer. De omheiningen moeten voorkomen dat de dieren ontsnappen en moeten minstens 1.5 m hoog zijn. De constructie

moet veilig zijn, zodat ze zich er niet kunnen aan kwetsen of in geklemd geraken. Best is een sterke, elastische omheining, die ook voor de vogels goed zichtbaar is. Prikkelendraad en elektrische schrikdraad zijn bij wet verboden. De minimum oppervlakte van dit buitenbeloop voor volwassen vogels (>12 maanden) is 450 m² met een minimum per dier van 150 m².

Ze moeten ook steeds vrije toegang hebben tot een **binnenhok** om zich te kunnen beschermen tegen ongunstige weersomstandigheden. De hoogte van dit hok is minimum 2 m en moet daglicht binnenlaten. De deuropening moet minstens 1.5 m breed zijn. De minimale oppervlakte zal 20 m² zijn met een minimum oppervlakte per dier van 2.5 m² (voor dieren van 12 maanden of ouder). Geen enkele loopvogel mag individueel gehouden worden. Aggressie tussen de dieren moet zoveel mogelijk vermeden worden. Emoës moeten kunnen beschikken over een waterbad en schaduw.

Voeding

Emoës gelijken uiterlijk sterk op struisvogels, maar hun darmstelsel is zeer verschillend. Er kan dus niet zomaar wat struisvogelvoer aan emoës gevoederd worden. Commerciële voeding voor emoës is zelden verkrijgbaar. Voorzie daarom deze vogels best van een mengeling van 2/3 kalkoenkorrel (zonder chemische toevoegsels) + 1/3 struisvogelkorrel. Naast dit basisvoedsel eten ze ook nog wat planten zoals grassen en kruiden, evenals insecten en fruit. Drinkwater moet steeds ter beschikking zijn. Loopvogels hebben geen tanden en geen krop. Daarom hebben ze reeds vanaf de eerste levensdagen maagkiesel nodig. Dit zijn echte steentjes (geen kalk!) die ter beschikking moeten gesteld worden. De grootte van de grootste teennagel van de vogel vormt een goede maatstaf voor de gemiddelde grootte van de maagsteentjes.

De grootte en het aantal van de voederbakken en drinkplaatsen moet voldoende zijn opdat alle vogels gelijktijdig kunnen eten en drinken.

Broedvogels

Broedrijpe emoës worden best in paren gehouden, anders ontstaan er vroeg of laat gevechten die zeer ernstige verwondingen veroorzaken. De hen is meestal wat zwaarder gebouwd dan de haan. Zij maakt de specifieke klank die doet denken aan getrommel op een leeg metalen vat. De haan maakt een meer grommend geluid. Het is soms moeilijk

om een goed paar samen te stellen. Emoes worden geslachtsrijp in hun 2° of 3° levensjaar. Ze broeden meestal tussen oktober en maart.

Broeden

Natuurlijk broeden lukt bij deze loopvogelsoort vrij goed in ons klimaat. Hou er echter rekening mee dat dit in onze winterperiode gebeurt en voorzie daarom een nest binnen in hun schuilplaats. De kuikens zullen dus meestal ook geboren worden in de wintermaanden. De hen legt donkergroene eieren met een gemiddeld gewicht van 500 à 700 gr. Enkel de haan broedt de eieren uit en zorgt voor de kuikens. Hanen die op het nest zitten, eten soms zeer weinig en kunnen tijdens deze periode zeer veel gewicht (vetreserve) verliezen. Betere resultaten worden verkregen bij het kunstmatig uitbroeden van de eieren in de broeierij. Emoe-eieren moeten 50 tot 57 dagen bebroed worden aan een temperatuur van 36.0 à 36.7 °C en een relatieve vochtigheidsgraad tussen 25 en 40 %. Professioneel uitbroeden van eieren is een vak apart.

Kuikens

De kuikens zijn donkergrijs gestreept. Dit streep patroon verdwijnt bij het ouder worden. Kuikens zijn nestvlinders. Zij lopen reeds rond, zeer snel na het uitkippen. Kuikens tot 3 maand oud mogen niet met meer dan 30 dieren in groep gehouden worden. De minimum oppervlakte van het **binnenverblijf** voor kuikens tot 1 maand is 5 m², met een minimum van 0.35 m² per kuiken. Voor kuikens van 1 tot 3 maand is dit respectievelijk 10 m² en 0.75 m², voor kuikens van 3 tot 12 maanden, 20 m² en 1.5 m².

Ze moeten over een **buitenbeloop** beschikken vanaf de leeftijd van 1 maand. De oppervlakte is minimum 25 m² met een minimum van 5 m² per dier tot de leeftijd van 3 maand. Daarna tot 12 maand wordt dat 350 m² met een minimum van 125 m² per dier. Succesvol kuikens opfokken is niet zo eenvoudig. Jonge kuikens hebben behoefte aan warmte, natuurlijk daglicht, frisse zuurstofrijke lucht en veel bewegingsruimte op een niet-gladde bodem. Aangepaste kuikenvoeding wordt zo vlug mogelijk na het uitkippen verstrekt, evenals proper drinkwater. Beiden ad libitum.

Wetgeving

Emoes vallen onder de Vlarem **milieuwetgeving**. Men kan in Vlaanderen emoes houden zonder vergunning:

- tot en met 19 dieren in agrarisch gebied,
- tot en met 9 dieren in woongebied met landelijk karakter,
- tot en met 4 dieren in overige gebieden
- een onbeperkt aantal kuikens jonger dan 3 weken.

Voor het houden van meer dieren (tot 500) is een klasse II vergunning nodig en voor meer dan 500 een klasse I vergunning.

Ook in de **wet op het dierenwelzijn** (KB van 4/03/2005) werden emoes opgenomen. Alle afmetingen van hokken en buitenbelopen, evenals alle andere adviezen in deze brochure zijn in overeenstemming met deze wetgeving.

Diergeneeskunde

Vooraf de **preventieve** diergeneeskunde is bij alle loopvogels belangrijk. Voorkomen is beter dan genezen ! Met preventie bedoelen wij niet zozeer vaccinaties en preventieve behandelingen, maar wel het scheppen van een gunstige leefruimte voor de dieren, een goed 'management'. Gelukkige dieren zijn gezonde dieren.

Vaccineren (bijvoorbeeld tegen New Castle Disease) doen we meestal enkel als er gevaar dreigt of als het wettelijk verplicht is. Ook ontwormen is bij deze diersoort niet altijd nodig. Het hangt af van het bedrijf. Laat best eerst uw dierenarts een meststaal onderzoeken op wormeieren vooraleer te ontwormen. Dit is goedkoper, gemakkelijker en gezonder.

Is uw dier toch **ziek of gewond**, wees dan zeer voorzichtig met geneesmiddelen. Sommige antibiotica en andere geneesmiddelen zijn dodelijk voor loopvogels. Ook bijna alle insecticiden en pesticiden zijn levensgevaarlijk.

Een ziek dier moet eerst door een dierenarts onderzocht worden zodat er een juiste diagnose kan gesteld worden en dan pas kan men een behandeling starten.

De
nandoe
als huisdier

Inleiding

De nandoe (*Rhea americana*) en de Darwin nandoe (*Pterocnemia pennata*) zijn de Zuid-Amerikaanse loopvogels. Zij behoren tot de groep van de Ratites, net zoals de grotere Afrikaanse struisvogel en de Australische emoe. Hun volwassen gewicht ligt tussen 25 – 40 kg en rechtstaand bereiken ze soms 1,50 m hoogte. Deze vogels kunnen tot 30 jaar oud worden. Nandoes komen in het wild enkel voor in Zuid-Amerika, maar ze worden wereldwijd gehouden als huisdier en soms ook op grote nandoe-farms.

Huisvesting

Nandoes worden gehouden op **weiland**, al dan niet bebost. Vanaf de leeftijd van 3 weken moeten ze beschikken over een buitenbeloop (indien het weer het toelaat). Zorg voor een niet te gladde bodem, ook in de winter bij vriesweer. De omheiningen moeten voorkomen dat de dieren ontsnappen en moeten minstens 1.5 m hoog zijn. De constructie moet veilig zijn, zodat ze zich er niet kunnen aan kwetsen of in geklemd geraken. Best is een sterke, elastische omheining, die ook voor de vogels goed zichtbaar is. Prikkelendraad en elektrische schrikdraad zijn bij wet verboden. De minimum oppervlakte van dit buitenbeloop voor volwassen vogels (>12 maanden) is 450 m² met een minimum per dier van 150 m².

Ze moeten ook steeds vrije toegang hebben tot een **binnenhok** om zich te kunnen beschermen tegen ongunstige weersomstandigheden. De hoogte van dit hok is minimum 2 m en moet daglicht binnenlaten. De deuropening moet minstens 1.5 m breed zijn. De minimale oppervlakte zal 20 m² zijn met een minimum oppervlakte per dier van 2.5 m² (voor dieren van 12 maanden of ouder). Geen enkele loopvogel mag individueel gehouden worden. Agressie tussen de dieren moet zoveel mogelijk vermeden worden. Nandoes moeten kunnen beschikken over een zandbad en schaduw.

Voeding

Nandoes gelijken uiterlijk sterk op struisvogels, maar hun darmstelsel is licht verschillend. Commerciële voeding voor nandoes is zelden verkrijgbaar. Voorzie daarom deze vogels best van een mengeling van 1/3 kalkoenkorrel (zonder chemische toevoegsels) + 2/3 struisvogelkorrel. Naast dit basisvoedsel eten ze ook nog wat planten zoals grassen en kruiden, evenals insecten en fruit. Drinkwater moet steeds ter beschikking zijn. Loopvogels hebben geen tanden en geen krop. Daarom hebben ze reeds vanaf de eerste levensdagen maagkiesel nodig. Dit zijn echte steentjes (geen kalk!) die ter beschikking moeten gesteld worden. De grootte van de grootste teennagel van de vogel vormt een goede maatstaf voor de gemiddelde grootte van de maagsteentjes.

De grootte en het aantal van de voederbakken en drinkplaatsen moet voldoende zijn opdat alle vogels gelijktijdig kunnen eten en drinken.

Broedvogels

Broedrijpe nandoes kunnen in paren, per trio of in grotere groepen gehouden worden. De haan is zwaarder gebouwd dan de hen. Nandoes worden geslachtsrijp in hun 2° of 3° levensjaar. Ze broeden in onze lente en zomermaanden.

Broeden

Natuurlijk broeden lukt bij deze loopvogelsoort vrij goed in ons klimaat. De hen legt licht-beige eieren met een gemiddeld gewicht van 400 à 800 g. Enkel de haan broedt de eieren uit en zorgt voor de kuikens. Betere resultaten worden verkregen bij het kunstmatig uitbroeden van de eieren in de broeierij. Nando -eieren

moeten 36 dagen bebroed worden aan een temperatuur van 37.0 °C en een relatieve vochtigheidsgraad van 60 %. Professioneel uitbroeden van eieren is een vak apart.

Kuikens

De kuikens zijn nestvlieders. Zij lopen reeds rond, zeer snel na het uitkippen. Kuikens tot 3 maand ouderdom mogen niet met meer dan 30 dieren in groep gehouden worden. De minimum oppervlakte van het **binnenverblijf** voor kuikens tot 1 maand is 5 m², met een minimum van 0.35 m² per kuiken. Voor kuikens van 1 tot 3 maand is dit respectievelijk 10 m² en 0.75 m², voor kuikens van 3 tot 12 maanden, 20 m² en 1.5 m².

Ze moeten over een **buitenbeloop** beschikken vanaf de leeftijd van 1 maand. De oppervlakte is minimum 25 m² met een minimum van 5 m² per dier tot de leeftijd van 3 maand. Daarna tot 12 m wordt dat 350 m² met een minimum van 125 m² per dier. Succesvol kuikens opfokken is niet zo eenvoudig. Jonge kuikens hebben behoefte aan warmte, natuurlijk daglicht, frisse zuurstofrijke lucht en veel bewegingsruimte op een niet-gladde bodem. Aangepaste kuikenvoeding wordt zo vlug mogelijk na het uitkippen verstrekt, evenals proper drinkwater. Beiden ad libitum.

Wetgeving

In de **wet op het dierenwelzijn** (KB van 4 / 03 /2005) werden ook nandoes opgenomen. Alle afmetingen van hokken en buitenbelopen, evenals alle andere adviezen in deze brochure zijn in overeenstemming met deze wetgeving.

Diergeneeskunde

Vooraf de **preventieve** diergeneeskunde is bij alle loopvogels belangrijk. Voorkomen is beter dan genezen ! Met preventie bedoelen wij niet zozeer vaccinaties en preventieve behandelingen, maar wel het scheppen van een gunstige leefruimte voor de dieren, een goed 'management'. Gelukkige dieren zijn gezonde dieren.

Vaccineren (bijvoorbeeld tegen NCD) doen we meestal enkel als er gevaar dreigt of als het wettelijk verplicht is. Ook ontwormen is bij deze diersoort niet altijd nodig. Het hangt af van het bedrijf. Laat best eerst uw dierenarts een meststaal onderzoeken op wormeieren vooraleer te ontwormen. Dit is goedkoper, gemakkelijker en gezonder.

Is uw dier toch **ziek of gewond**, wees dan zeer voorzichtig met geneesmiddelen. Sommige antibiotica en andere geneesmiddelen zijn dodelijk voor loopvogels. Ook bijna alle insecticiden en pesticiden zijn levensgevaarlijk.

Een ziek dier moet eerst door een dierenarts onderzocht worden zodat er een juiste diagnose kan gesteld worden en dan pas kan men een behandeling starten.

De **struisvogel** als huisdier

Inleiding

De struisvogel (*Struthio camelus*) is de grootste onder de loopvogels. Hij behoort tot de groep van de Ratites, net zoals de kleinere Australische emoe en de nog kleinere Zuid-Amerikaanse nandoe. Hun volwassen gewicht ligt tussen 120 – 160 kg en rechtstaand bereiken ze soms 3 m hoogte. Deze vogels kunnen tot 80 jaar oud worden. Struisvogels komen in het wild enkel voor in Afrika, maar ze worden wereldwijd gehouden als landbouwhuisdier.

Huisvesting

Struisvogels worden gehouden op **weiland**. Vanaf de leeftijd van 3 weken moeten ze beschikken over een buitenbeloop (indien het weer het toelaat). Zorg voor een niet te gladde bodem, ook in de winter bij vriesweer. De omheiningen moeten voorkomen dat de dieren ontsnappen en moeten minstens 1,8 m hoog zijn. De constructie moet veilig zijn, zodat ze zich er niet kunnen aan kwetsen of in geklemd geraken. Best is een sterke, elastische omheining, die ook voor de vogels goed zichtbaar is. Prikkel draad en elektrische schrikdraad zijn bij wet verboden.

De minimum oppervlakte van dit buitenbeloop voor volwassen vogels (>12 maanden) is 800 m² met een minimum per dier van 300 m².

Ze moeten ook steeds vrije toegang hebben tot een **binnenhok** om zich te kunnen beschermen tegen ongunstige weersomstandigheden. De hoogte van dit hok is minimum 2,5 m en moet daglicht binnenlaten. De deuropening moet minstens 1,5 m breed zijn. De minimale oppervlakte zal 20 m² zijn met een minimum oppervlakte per dier van 4 m² (voor dieren van 12 maanden of ouder). Geen enkele loopvogel mag individueel gehouden worden. Agressie tussen de dieren moet zoveel mogelijk vermeden worden. Struisvogels moeten kunnen beschikken over een zand- of stofbad en schaduw.

Voeding

De belangrijkste veevoederfirma's hebben struisvogelvoer in hun gamma. Naast dit basisvoedsel eten ze ook nog planten zoals grassen en kruiden. Struisvogels zijn volledig herbivoor (planteneters). Insecten en kleine dieren werden door onderzoekers in de maag teruggevonden, maar zouden vooral toevallig opgepikt worden. Drinkwater moet steeds ter beschikking zijn. Loopvogels hebben geen tanden en geen krop. Daarom hebben ze reeds vanaf de eerste levensdagen maagkiesel nodig. Dit zijn echte steentjes (geen kalk!) die ter beschikking moeten gesteld worden. De grootte van de grootste teennagel van de vogel vormt een goede maatstaf voor de gemiddelde grootte van de maagsteentjes.

De grootte en het aantal van de voederbakken en drinkplaatsen moet voldoende zijn opdat alle vogels gelijktijdig kunnen eten en drinken.

Broedvogels

Broedrijpe struisvogels kunnen in paren gehouden worden, maar ook als trio of in kolonies. De hen is voornamelijk bruin-grijs gekleurd en de haan zwart met witte vleugel- en staartpenen. Struisvogels worden geslachtsrijp in hun 2° of 3° levensjaar. Ze leggen eieren in onze lente en zomerperiode.

Broeden

Natuurlijk broeden in een nest lukt bij deze loopvogelsoort moeilijk in ons klimaat. Omdat de eieren extreem groot zijn, moeten ze uitgebroed worden onder zeer droge omstandigheden. De hen legt eieren in een nest door de haan gemaakt. Dit nest is niet meer dan een kuil in de grond. Het gemiddeld gewicht van een struisvogelei is 1300 gr à 1600 gr, maar ze kunnen zelfs tot 2,5 kg wegen. De haan broedt 's nachts en de hen overdag. Enkel de haan zorgt voor de kuikens. Betere

resultaten worden verkregen bij het kunstmatig uitbroeden van de eieren in de broeierij. Struisvogeleieren moeten 6 weken bebroed worden aan een temperatuur van ongeveer 36.2 °C en een relatieve vochtigheidsgraad tussen 20 en 40 %. Professioneel uitbroeden van eieren is een vak apart.

Kuikens

Opstarten van struisvogelkuikens is niet eenvoudig. Wereldwijd is het sterftecijfer bij de kuikens zeer hoog. Kuikens zijn nestvlinders. Zij lopen reeds rond, zeer snel na het uitkippen. Kuikens tot 3 maand ouderdom mogen niet met meer dan 30 dieren in groep gehouden worden. De minimum oppervlakte van het **binnenverblijf** voor kuikens tot 1 maand is 5 m², met een minimum van 0.75 m² per kuiken. Voor kuikens van 1 tot 3 maand is dit respectievelijk 16 m² en 1,5 m², voor kuikens van 3 tot 12 maanden, 20 m² en 2,5 m².

Ze moeten over een **buitenbeloop** beschikken vanaf de leeftijd van 1 maand. De oppervlakte is minimum 50 m² met een minimum van 10 m² per dier tot de leeftijd van 3 maand. Daarna tot 12 maand wordt dat 600 m² met een minimum van 200 m² per dier. Jonge kuikens hebben behoefte aan warmte, natuurlijk daglicht, frisse zuurstofrijke lucht en veel bewegingsruimte op een niet-gladde bodem. Aangepaste kuikenvoeding wordt zo vlug mogelijk na het uitkippen verstrekt, evenals proper drinkwater. Beiden ad libitum.

Wetgeving

Struisvogels vallen onder de Vlaamse **milieuwetgeving**. Men kan in Vlaanderen struisvogels houden zonder vergunning:

- tot en met 19 dieren in agrarisch gebied,
- tot en met 9 dieren in woongebied met landelijk karakter,
- tot en met 4 dieren in overige gebieden
- een onbeperkt aantal kuikens jonger dan 3 weken.

Voor het houden van meer dieren (tot 500) is een klasse II vergunning nodig en voor meer dan 500 een klasse I vergunning.

Ook in de **wet op het dierenwelzijn** (KB van 4 / 03 /2005) werden struisvogels opgenomen. Alle afmetingen van hokken en

buitenbelopen, evenals alle andere adviezen in deze brochure zijn in overeenstemming met deze wetgeving.

Diergeneeskunde

Vooraf de **preventieve** diergeneeskunde is bij alle loopvogels belangrijk. Voorkomen is beter dan genezen ! Met preventie bedoelen wij niet zozeer vaccinaties en preventieve behandelingen, maar wel het scheppen van een gunstige leefruimte voor de dieren, een goed 'management'. Gelukkige dieren zijn gezonde dieren.

Vaccineren (bijvoorbeeld tegen NCD) doen we meestal enkel als er gevaar dreigt of als het wettelijk verplicht is. Ook ontwormen is bij deze diersoort niet altijd nodig. Het hangt af van het bedrijf. Laat best eerst uw dierenarts een meststaal onderzoeken op wormeieren vooraleer te ontwormen. Dit is goedkoper, gemakkelijker en gezonder.

Is uw dier toch **ziek of gewond**, wees dan zeer voorzichtig met geneesmiddelen. Sommige antibiotica en andere geneesmiddelen zijn dodelijk voor loopvogels. Ook bijna alle insecticiden en pesticiden zijn levensgevaarlijk. Een ziek dier moet eerst door een dierenarts onderzocht worden zodat er een juiste diagnose kan gesteld worden en dan pas kan men een behandeling starten

5. Voeding

De juiste voeding is belangrijk, water is onontbeerlijk. Water zorgt immers voor het transport van de voeding in het darmstelsel. Alle vogels moeten dagelijks over een voldoende hoeveelheid water (van een geschikte kwaliteit) beschikken.

Loopvogels zijn hoofdzakelijk planteneters. Kleinere insecten staan ook wel op hun menu.

Loopvogels dienen hun energie te halen uit hun voeding. Samengestelde voeders, te vinden in de gespecialiseerde handel, vormen een sterke basis voor het leveren van deze energie.

De kweker kan de loopvogels nog bijkomend ruwvoerders geven zoals gras, luzerne, ...

Per leeftijdscategorie, per soort zijn er aparte voedermengelingen beschikbaar. Uiteraard zal elke fabrikant zijn accenten leggen bij de aanmaak van deze voedermengelingen.

Overschakelen van de ene voeding naar een andere moet alleszins geleidelijk aan verlopen.

Indien u als kweker dieren aanschafft, is het belangrijk om de voeding van de verkoper over te nemen. Geleidelijk aan overschakelen naar een andere voeding van uw keuze is hier ook aan de orde.

Loopvogels moeten altijd geschikt steengruis of stenen kunnen nemen om hen te helpen bij het verteren van het voedsel. Gedurende de eerste weken zullen de kuikens enkel in beperkte hoeveelheden steengruis krijgen.

De bevoorrading van steengruis moet – zeker voor jonge dieren – gedoseerd gebeuren om obstructie te voorkomen. De steentjes moeten ongeveer dezelfde grootte hebben als de teennagel.

Er zullen voldoende voedselbakken en drinkplaatsen zijn om de dieren toe te laten gelijktijdig te eten of te drinken

6. Hanteren van de eieren

- Zorg voor een droog en proper nest.
- Het ei zo snel mogelijk rapen na het leggen.
- Indien het ei vuil is, wassen onder stromend water dat ongeveer 10° C warmer is dan het ei. Gebruik desnoods een ontsmettende zeep vb iso-betadine zeep
- Men kan het ei plat of rechtop bewaren bij een temperatuur van 12° C à 18° C onder een voldoende hoge luchtvochtigheid (+/- 80 %). Beperk de bewaartermijn tot maximum veertien dagen vooraleer het in de broedkast te leggen.
- Bewaringstermijn vooraleer in te leggen in de broedkast: min 2 dagen
- De opslagruimte voor de eieren moet proper, gedesinfecteerd en goed verlucht zijn.

7. Slachten

Slachten van loopvogels dient te gebeuren in een erkend slachthuis.

Thuis slachting kan maar voor eigen gebruik, slachtafval via Rendac laten ophalen.

8. Hanteren van loopvogels, van kuiken tot volwassen dieren

!! Het hanteren van loopvogels eist wel enige ervaring om met kennis van zaken te kunnen handelen. Het blijft een delicate zaak, vooral het verplaatsen van volwassen dieren.

Hierna per soort een basis aan informatie.

STRUISVOGELS

Kuikens:

Kleine kuikens worden met de hand onder de buik opgetild.

Jonge dieren:

Struisvogelkuikens van drie maanden tot zes maanden oud kunnen bij de hals gepakt worden. Ze worden met het achterwerk tussen de benen van de verzorger vastgeklemd. Een hand op de borst zorgt ervoor dat het dier niet kan weglopen of met zijn scherpe teennagels de handen van de verzorger kan verwonden.

Een kap met open voorzijde kan over de kop van de vogel getrokken om het zicht te ontnemen waardoor deze rustiger wordt.

Volwassen vogels:

Volwassen dieren dienen met uiterste voorzichtigheid en waakzaamheid benaderd te worden. Zowel dominante hanen als dominante hennen kunnen behoorlijk trappen en daarbij levensgevaarlijke verwondingen veroorzaken.

EMOE:

Kuikens:

Zie rubriek struisvogels

Jonge dieren en volwassen dieren:

Uiteraard is het makkelijker om een jong dier te hanteren tov een volwassen exemplaar.

Het hanteren van een emoe is totaal verschillend van een struisvogel.

Voor het verplaatsen van een emoe ga je best als volgt tewerk:

Plaats u achter het dier, druk de rug stevig tegen u aan en hef de emoe op.

Zorg dat niemand VOOR u loopt bij het verplaatsen van het dier.

NANDOE:

Kuikens:

Zie rubriek struisvogels

Jonge en volwassen dieren:

Plaats u achter het dier, neem de nandoe vast bij de vleugels, zo dicht mogelijk bij het lichaam van het dier.

Je trekt het dier naar u toe zo kan je het dier makkelijk verplaatsen.

Opgelet voor de poten en de nagels! Een nandoe maakt immers rare sprongen eens je hem vast hebt.

9. Producten afkomstig van de loopvogels

Loopvogels bieden ons heel wat producten die voor allerlei doeleinden nuttig kunnen zijn.

Zo heeft men onder andere :

Vlees :

Vooraf het vlees van de struisvogel is gekend bij het grote publiek. Het heeft een uitgesproken laag vet- en cholesterolgehalte, een goed proteïnegehalte en betrekkelijk weinig calorieën. Het kan dan ook met groot succes de vergelijking doorstaan met kip-of kalkoenfilet wat dieetwaarde betreft. Het vlees is rood, ietwat donkerder dan rundsvlees. Buiten de meest gekende steak en filet heeft men nog tal van ander vlees, zoals

stoofvlees, gehakt, struisburgers, wokvlees, brochetten, ham, paté, worsten, salami, enz....

Het vlees van de andere loopvogels (emoe en nandoe) is bijna niet gekend in ons land, maar is eveneens zeer lekker.

Leder :

De huid van de struisvogel wordt bij het slachten zorgvuldig verwijderd, deze wordt dan onder een laag zout bewaard en achteraf bewerkt tot een mooi en zeer sterk stuk leder.

Het speciale aan struisvogelleider zijn de noppen, dit zijn de plaatsen waar de veren hebben gestaan.

Het verwerken tot allerlei zaken (handtassen, geldbeugels, broeksriemen, sleutelhangers, enz...) is weggelegd voor vakmensen, aangezien het hier om een hoogwaardig product gaat.

Pluimen :

De pluimen van deze dieren zijn zeer gegeerd in de modewereld, vooral de gekende grote witte veren die te vinden zijn aan de vleugels van de struisvogels zien we dikwijls al dan niet gekleurd op hoeden. Er zijn heel wat verschillende types van veren die dan ook voor andere doeleinden gebruikt worden, zo kennen we ook oa de plumeaus.

Eieren :

De eieren van de loopvogels zijn een bron van inspiratie bij tal van mensen.

Zo kennen we de geschilderde of gegraveerde nandoe- en struisvogeleieren, ook worden er lampenhouders gemaakt van struisvogeleieren.

De typische donker groene kleur van het emoe ei heeft op zich al een decoratieve waarde.

Ook worden lege eieren gebruikt in de bloemsierkunst, hier gaat het dan vooral over de halve eieren (waar kuikens zijn uitgekomen) met zijn grillige vormen passen ze uitstekend in een bloemstukje.

Je kan natuurlijk ook een omelet maken van struisvogeleieren. Hier moet je wel rekening houden

dat 1 struisvogelei ongeveer 20 tot 25 kippeneieren bevat, dus kan je met 1 ei al heel wat mensen laten proeven van een lekker omelet.

Een ander mogelijkheid is het maken van struisvogeladvocaat, een zeer lekker drankje dat vooral smaakt bij een bolletje ijs.

Cosmeticaproducten :

Op basis van struisvogel-of emoeolie worden cosmeticaproducten gemaakt. Het grote voordeel van deze producten is dat deze zeer vlug in de huid indringen en geen vette brei achter laten. Er bestaat een heel gamma producten zoals, dag-en nachtcrème, massagecrème, balsem, douchecrème , enz...

.

10. Vervoer van dieren

Voor het vervoeren van dieren zijn er tal van documenten noodzakelijk. Binnen een straal van 50 km mag je binnen de eigen bedrijfsvoering dieren vervoeren zonder enige vergunning.

Vervoer je echter dieren voor commerciële doeleinden, heb je een aantal documenten / vergunningen nodig.

Voor meer details hierover verwijzen we naar de website van het Federaal Voedselagentschap (FAVV) en Dierengezondheidszorg (DGZ).

11. Wetgeving

A. Vergunningen

Vlarem

Reeds van bij het ontstaan van de VLV is zij geconfronteerd geworden met de problematiek van VLAREM.

In mei 1996 heeft zij deze problematiek aangekaart bij de toenmalige Minister van Leefmilieu Kelchtermans. Ook de toenmalige Vlaams Minister-President Van Den Brande is van dit probleem op de hoogte gebracht.

Het is namelijk zo dat de meeste loopvogelhouders geen landbouwers zijn. Doch zijn het deze personen die reeds vele jaren tijd, geld geïnvesteerd hebben in deze sector.

Tot 1 augustus 1995 was het geen enkel probleem om in deze sector te investeren.

Vanaf 1 augustus 1995 echter zijn de loopvogels (in bijzonder struisvogels en emoe's) opgenomen in VLAREM.

Als Vlaamse Loopvogelhouders Vereniging zijn wij er ons van bewust dat zowel Vlarem als het Map belangrijk is in de strijd voor het behoud van ons leefmilieu. Doch kunnen we nu nog stellen (ondanks de verschillende aanpassingen) dat de leeftijd classificatie die gebruikt wordt niet in overeenstemming is met de hinder van deze bedrijven voor het leefmilieu.

Wij pleiten er voor dat het houden van deze dieren gekoppeld wordt aan de grondgebondenheid waarbij de grootste waarborgen voor het milieu kan geboden worden.

Op deze manier ontstaat er dan ook een gezond evenwicht tussen natuur en omgeving.

Evolutie van de aanpassingen in VLAREM

vóór 1/8/1995:

geen VLAREM vergunning vereist

1/8/1995:

Inrichtingen waar struisvogels en emoe's worden gehouden werden vroeger als pluimvee gekwalificeerd en waren, gelet op de indelingsdrempels van de rubriek pluimvee, niet ingedeeld.

Vanaf 1/8/1995 geldt voor struisvogels en emoe's de hierna volgende indeling

- a) in een ander gebied dan deze vermeld onder b en c
klasse 1
- b) in een woongebied met landelijk karakter
tot en met 10 dieren - klasse 2
meer dan 10 dieren - klasse 1
- c) in een agrarisch gebied
tot en met 25 dieren - klasse 2
meer dan 25 dieren - klasse 1

BS 3/7/1996:

- a) in een ander gebied dan deze vermeld onder b en c
5 - 100 dieren ouder dan 3 weken - klasse 2
meer dan 100 dieren ouder dan 3 weken - klasse 1
- b) in een woongebied met landelijk karakter
10 - 100 dieren ouder dan 3 weken - klasse 2
meer dan 100 dieren ouder dan 3 weken - klasse 1
- c) in een agrarisch gebied
20 - 100 dieren ouder dan 3 weken - klasse 2
meer dan 100 dieren ouder dan 3 weken - klasse 1

HUDIGE GELDENE INDELING

1/3/1999:

- a) in een ander gebied dan deze vermeld onder b en c
  - 5 - 500 dieren ouder dan 3 weken - klasse 2
  - meer dan 500 dieren ouder dan 3 weken - klasse 1
- b) in een woongebied met landelijk karakter
  - 10 - 500 dieren ouder dan 3 weken - klasse 2
  - meer dan 500 dieren ouder dan 3 weken - klasse 1
- c) in een agrarisch gebied
  - 20 - 500 dieren ouder dan 3 weken - klasse 2
  - meer dan 500 dieren ouder dan 3 weken - klasse 1

a. Erkeningsnummers.

- Beslagnummer (= nummer bedrijf)

Het beslagnummer dient aangevraagd te worden via DGZ. Het is uw nummer van uw bedrijf (lees beslag).

Het aanvragen van dit nummer is in principe verplicht vanaf 3 struisvogels en vanaf 5 emoe's of nandoe's.

- BE-nummer (= erkeningsnummer)

Het BE-nummer dient aangevraagd te worden bij het FAVV. Dit nummer is belangrijk indien je als houder van loopvogels de eieren naar een erkende broeierij brengt of als je dieren wil verkopen aan een ander erkend bedrijf.

Uw dierenarts kan u met de aanvraag van een erkeningsnummer helpen.

Houdt u echter dieren voor EIGEN rekening/gebruik zonder enige vorm van handel in de ruimste zin van het woord, dan is dit erkeningsnummer niet nodig.

B. Financiële verplichtingen

- Sanitair fonds
- Bijdrage FAVV
- Provinciebelasting
- Gemeentebelasting
- Verzekering burgerlijke aansprakelijkheid versus familiepolis
- Mestbank
- Broeierij (*) -> VLAM bijdrage: Erkende broeierijen betalen een jaarlijkse bijdrage in functie van hun broedcapaciteit, namelijk :

minder dan 500 000 eieren : 135 euro;

van 500 000 tot en met 999 999 eieren : 250 euro;

1 000 000 of meer eieren : 350 euro.

"Broeierij" = bedrijf dat zich toelegt op het inleggen en uitbroeden van broedeieren en het opleveren van eendagskuikens;

C. Federale richtlijnen

Deze tekst is overgenomen van de website DGZ.

K.B. van 4 maart 2005 inzake het welzijn van loopvogels gehouden voor landbouwdoeleinden

Hoofdstuk I – Algemene bepalingen

Artikel 1. Onverminderd het koninklijk besluit van 1 maart 2000 inzake de bescherming van voor landbouwdoeleinden gehouden dieren stelt dit besluit minimumnormen vast voor het houden van loopvogels gehouden voor landbouwdoeleinden.

Artikel 2. Voor de toepassing van dit besluit wordt verstaan onder:

1. Loopvogel: vogel behorende tot de soort *Struthio camelus* (struisvogel), *Dromaius novaehollandiae* (emoe) of *Rea americana* (nandoe);
2. Hok: overdekte ruimte die aan tenminste drie zijden gesloten is en die volledig gesloten kan worden en waarin het dier zich kan terugtrekken of beschermen tegen ongunstige weersomstandigheden;
3. Buitenbeloop: ruimte in open lucht
4. Gehouden voor landbouwdoeleinden: gehouden voor de productie van vlees, eieren, pluimen of vel.

Artikel 3. Geen enkele loopvogel gevangen in de natuur mag voor landbouwdoeleinden gebruikt worden

Artikel 4. Loopvogels moeten gehouden worden overeenkomstig de bepalingen van dit besluit en zijn bijlage.

Hoofdstuk II – Huisvesting

Artikel 5

§ 1. Met uitzondering van erg agressieve, zieke of gewonde exemplaren mogen loopvogels niet individueel gehouden worden.

§ 2. Bij het samenstellen van groepen moeten agressieve interacties tussen de dieren zoveel mogelijk voorkomen worden.

Artikel 6

§ 1. De vogels van meer dan 3 weken moeten dagelijks toegang hebben tot een buitenbeloop met natuurlijke bodem, tenzij bij ongunstige weersomstandigheden.

§ 2. Indien de vogels bij vriesweer toegang hebben tot het buitenbeloop moet het buitenbeloop met zand bestrooid worden opdat de vogels het met een minimaal risico op uitglijden kunnen betreden.

Artikel 7

§ 1. In het buitenbeloop moeten de dieren vrije toegang hebben tot een hok opdat ze zich kunnen beschermen tegen regen, sneeuw en zonlicht.

§ 2. De hokken moeten daglicht binnenlaten.

§ 3. De hoogte van het plafond in hokken moet tenminste 2,5 m zijn voor struisvogels en tenminste 2 m voor emoes en nandoes.

§ 4. De deuropening van de hokken moet tenminste 1,5 m breed zijn.

Artikel 8

Het buitenbeloop en het hok moeten de vogels de gepaste ruimte en mogelijkheden bieden om mekaar te vermijden bij vijandig gedrag.

Artikel 9

Het buitenbeloop moet een lange zijde hebben die de vogels toelaat om te lopen. Geen enkele zijde mag te kort zijn teneinde verwonding van vogels die aan hoge snelheid lopen te vermijden. Scherpe hoeken gevormd door twee zijden moeten vermeden worden opdat de vogels niet vast komen te zitten.

Artikel 10

In geval van aanpalende verblijven, moeten agressieve interacties tussen de dieren voorkomen worden.

Artikel 11

§ 1. De loopvogels moeten beschikken over een plek waar ze een stofbad kunnen nemen.

§ 2. De bepaling van voorgaande paragraaf is niet van toepassing op emoes voor zover deze beschikken over de mogelijkheid om een waterbad te nemen.

Artikel 12

De minimale oppervlakten voor hokken en buitenbeloop, alsook de maximale groepsgrootte zijn opgenomen voor de struisvogel in tabel 1 en voor de emoe en de nandoe in tabel 2 van de bijlage bij dit besluit.

Hoofdstuk III - Omheiningen

Artikel 13

§ 1. De omheiningen van de verblijven moeten voorkomen dat de loopvogels ontsnappen en moeten de toegang van ongewenste bezoekers zoveel mogelijk verhinderen.

De omheining moet tenminste 1,5 m hoog zijn voor emoes, nandoes en jonge struisvogels (van 4 tot 5 maanden). Voor volwassen struisvogels moet de hoogte van de omheining tenminste 1,8 m bedragen.

§ 2. De omheiningen moeten zodanig gebouwd zijn dat de vogels zich er niet aan kunnen kwetsen of geklemd kunnen raken.

§ 3. De omheiningen moeten goed zichtbaar zijn opdat de vogels die aan grote snelheid lopen zich er niet aan kwetsen. Ze moeten bovendien sterk zijn, maar voldoende elastisch opdat een vogel die er toch tegenaan loopt zich niet kwetst.

Artikel 14

Het gebruik van elektrische draad of prikkeldraad als omheining is verboden.

Hoofdstuk IV - Voeding

Artikel 15

De loopvogels moeten van jongsaf toegang hebben tot ruwvoer, vers groenvoer of voer dat voldoende ruwvezel bevat.

Artikel 16

Teneinde de vertering te vergemakkelijken moeten de vogels te allen tijde de beschikking hebben over steengruis van de gepaste grootte. De hoeveelheid moet gedurende de eerste weken worden beperkt.

Artikel 17

De grootte en het aantal van de voederbakken en drinkplaatsen moet voldoende zijn opdat alle vogels gelijktijdig kunnen eten en drinken.

Hoofdstuk V- Slotbepalingen

Artikel 18

Overtredingen van de bepalingen van dit besluit worden opgespoord, vastgesteld en bestraft overeenkomstig de bepalingen van de wet van 14 augustus 1986 betreffende de bescherming en het welzijn der dieren.

Artikel 19

Dit besluit treedt in werking op de eerst dag van de zevende maand volgend op die waarin het besluit in het Belgisch Staatsblad is bekendgemaakt. (Publicatie 13.05.2005)

BIJLAGEN

Tabel I - Minimumnormen voor de huisvesting van struisvogels

Leeftijd	Maximum aantal dieren per groep	Hok	Hok	Buitenbeloop	Buitenbeloop
		Minimumoppervlakte per dier (m ²)	Minimale totale oppervlakte (m ²)	Minimumoppervlakte per dier (m ²)	Minimale totale oppervlakte (m ²)
0 – 1 maand	30	0.75	5	-	-
1 – 3 maanden	40	1.5	16	10	50
3 – 12 maanden	-	2.5	20	200	600
> 12 maanden	-	4	20	300	800

Tabel II. - Minimumnormen voor de huisvesting van emoes en nandoes

Leeftijd	Maximum aantal dieren per groep	Hok	Hok	Buitenbeloop	Buitenbeloop
		Minimumoppervlakte per dier (m ²)	Minimale totale oppervlakte (m ²)	Minimumoppervlakte per dier (m ²)	Minimale totale oppervlakte (m ²)
0 – 1 maand	30	0.35	5	-	-
1 – 3 maanden	40	0.75	10	5	25
3 – 12 maanden	-	1.5	20	125	350
> 12 maanden	-	2.5	15	150	450

13. Welke elementen spelen mee in de berekening van de rendabiliteit ?

De moeilijkheid bij het bespreken van de rendabiliteit is dat de cijfers sterk kunnen verschillen van bedrijf tot bedrijf.

We willen in deze opstartbrochure deze materie niet vergeten. Vandaar dat we een lijst willen opgeven van punten die je als kweker in rekening kan brengen. Uiteraard met de wetenschap dat deze lijst niet volledig is.

KOSTEN

- Schuilhok
- Strooisel

- Weideafsluitingen:
Struisvogels: minimum hoogte 1,80 meter
Emoe en nandoe: minimum hoogte 1,50 meter
- Aankoop dieren
- Voeding
- Dierenarts
- Slachthuis
- ...

OPBRENGSTEN

- **Vlees :**
De gemiddelde opbrengst van vlees rechtstreeks naar de verbruiker (hoeveverkoop) mag je rekenen op 14 euro/kg gemiddeld. Per vogel betekent dat geslacht 25 à 30 kg vlees x 14 euro/kg.
Het voordeel dat wordt bekomen bij hoeveverkoop is dat de kweker de huid behoudt voor verkoop, weliswaar gaat de opbrengst van de huid naar slachtkosten (in slachthuis)
Bij verkoop van levende slachtdieren (leeftijd +/-1 jaar // normaal +/- 95 kg) mag je rekenen op een gemiddelde prijs van 2,45 euro/kg levend gewicht.

- **Huid :**

Op het tijdstip van aanmaak van deze folder zijn de prijzen van de huiden een 40% lager dan bij een normale marktsituatie.

De normale en meest voorkomende handelwijze is dat je de huiden aan een opkoper verkoopt. Zij verzamelen de huiden en verkopen die aan looierijen wereldwijd.

De prijzen in een normale marktsituatie is :

A grade (beste kwaliteit)	75,00 euro
B grade (kleinere huid of defecten)	55,00 euro
C grade (laagste kwaliteit)	30,00 euro
Dit zijn richtprijzen .	

- **Eieren:**

Indien de eieren naar een professionele broeierij worden gebracht, hebben deze bijna altijd de overeenkomst dat de uitgekipte en levensvatbare kuikens worden betaald aan de kweker.

Een kuiken brengt tussen de 18,00-20,00 euro op.

De gemiddelde opbrengst eieren per hen schommelt tussen de 40 à 60 eieren per seizoen waarvan men op een 50-55 % uitkippen kan rekenen in normale en goede kwaliteit eieren .

De onbevuchte eieren krijgt de kweker terug, hetgeen kan worden leeggemaakt en verkocht als decoratieartikel .

Lege eieren kan je verkopen.

- **Kuiken:**

De opbrengst van een ééndagskuiken varieert tussen de 32,00 – 35,00 euro per kuiken.

Uiteraard mag je hier niet vergeten dat er veel kosten komen bij kijken indien je zelf wenst uit te broeden zoals broedkasten, uitkipkast, elektriciteit enz.

Wat niet te onderschatten is zijn de risico's en werk aan het eventueel zelf uitbroeden.